

UDK 904 (497.5 Osijek)

o. DR. MATIJA PETAR KATANČIĆ

prijevod dr. STJEPAN SRŠAN

RASPRAVA O RIMSKOM MILJOKAZU
PRONAĐENOM KOD OSIJEKA ...

= DISSERTATIO / DE / COLVMNA MILLIARIA /
AD / ESZEKVM / REPERTA /
QVAM / PETRVS KATANCIVS / PANNONIVS /
O. S. FRANCISCI / SCHOL. HVMAN. PROFESSOR P. O. /
CONSCRIPSIT. /
ESZEKI / TYPIS IOANN. MART. DIWALT / MDCCLXXXII.

III. NASTAVAK

V. POGLAVLJE

O drugim ovdje iskopanim rimskim natpisima te značajnim novcima

Ovo poglavlje dodajem kao krunu prethodnima sa svrhom da se sabrani natpisi lakše sačuvaju, kako ne bi zbog nepravdi vremena, jednoga dana propali, kao što se to već zbililo s mnogima. K tome dodajem i svoje čitanje, zatim manji broj tumačenja kao i mišljenje o mjestu i vremenu nalaza ili našeg opisa, dok njihovo opširnije tumačenje i značenje za domovinu ostavljam drugima. Držao sam da je dosta da se donesu novci po slijedu stoljeća, zajedno s perigrafima i njihovim obim stranama, ne držeći se nikakvog drugog načina po vrstama. Ovdje su ušli u obzir samo novci otkriveni u Osijeku (a imamo mnogo srijemskih i to neke veoma rijetke), a i ti su dani u izboru.

---

o. dr. Matija Petar Katančić, prof. (Valpovo 1750.—Budim 1825.), književnik
sveučilišni profesor arheologije i numizmatike, kustos knjižnice
Gimnazija Osijek, Zagreb; Sveučilište, Budim

dr. Stjepan Sršan, prof., viši arhivist
ravnatelj, Historijski arhiv, Osijek

1. VIRTVTI
ET
HONORI L.
VLPIVS MARCELLVS
LEG. AVG.
PR. PR.
PANNON. INF.
V. S.

Ovaj natpis donosi Lazije¹ kao i pisac *Coloniarum Pannon*,² ali ni jedan ne daje čitanje. Čitao sam na nekoj rukopisnoj ceduljici da je novac bio izvađen ad reliquias Mursae, suburbio Inferiore an. 1570. — kod ostataka Murse u Donjem gradu 1570. Ja ga ovako čitam: Virtuti et Honori Lucius Ulpius Marcellus, Legatus Augusti pro Praetore Pannoniae Inferioris, Votum solvit — Vrlini i časti Lucije Ulpije Marcel, Augustov legat propretor Donje Panonije, ispunja zavjet. Oni koji su dobili carske ili imperatorske provincije nazivali su se, prema Oktavijanovoj uredbi, legati cezara pro consule ili pro praetore³ ili legati consulares ili pak consulares bez ikakvog dodatka.⁴ A oni koji su se nalazili na čelu uprave senatorskih provincija bili su nazivani prokonzuli.⁵ Budući da je August sebi ostavio Panoniju, podložnu barbarskim nasrtajima, upravljao je njome pretorskom vlašću. Njega su nasljeđovali imperatori držeći Panoniju s istom vlašću, pošto su dali pretorima vlast i moć⁶, sve dok nije M. Aurelije pobrkao red te ustanovio prokonzulare iz konzularnih provincija i obratno.⁷ Od tada je Panonija od pretorske provincije postala prokonzularna.⁸ L. Marcel, koji je bio Legatus Augusti pro praetore te je prema tome upravljao Panonijom pretorskim dostojanstvom, prethodio je vlasti M. Aurelija. I budući da je Panonija, kako se činilo, bila podijeljena na Gornju i Donju malo prije ovog vladara⁹ treba reći, da je ovaj epigraf bio postavljen pod Trajanom ili Hadrijanom, budući da su oni bili najbliži vremenu Antonina. A zašto ne bismo rekli da je to bilo za vrijeme vladanja Hadrijana, koji je Mursu uzvisio na dostojanstvo kolonije, te da je Lucije boravio u ovom gradu kao propretor Donje Panonije?

1. Comment, Reip. Rom. knj. XII. sekc. II. pogl. 6.

2. Dissert II. pogl. 5.

3. Leg. 20.f. f. De offic. Praes.

4. Strabon, knj. III. str. 166, izd. Pariz 1620.

5. Salmes. Ad Sveton. Aug. pogl. 47.

6. Novell. 24, 25 u predgov., Usporedi knj. 6, paragr. De off. Praes.

7. Capitolin in Antonin. Philos.

8. Septimije Sever je bio, kako svjedoči Spartian, prokonzul Panonije. No poslije nisu uvijek Panonije bile upravljane titulom prokonzula. To pokazuju kameni epigrafi, na kojima se od Severa čitaju kao legati Augustales i Praetores. Tako se može reći sa slavim Schönwisnerom, Comment II. dio, str. 144, da su poglavari pod tim imenom bili sve do 4. stoljeća. Tako je i naš Marcel mogao biti Legat Augusta u zadnjim godinama. Vidi sličan natpis kod istog, nav. mjesto, str. 141; Uspor. str. 128.

9. Prvi dakako spominje ovu podjelu Ptolomej, Geogr. knj. II. pogl. 15, 16. Prije njega Plinije, Hist. natur., knj. III. pogl. 28, izd. Leipzig, cit. te kaže: Odanle su žirnosne Panonije. I uskoro opet pogl. 29.: Panonije povezuje provincija koja se zove Mezija. Shvati da je u to doba Plinija postojala jedna Panonija. Usp.: Cellar. Geogr. Ant., knj. II. pogl. 8)

Fra Katančić Petar Matija.

2. T. AVR. AVITVS
VET. LEG. II. ADI.
ANN. LXXVI VIVO
SIBI. ET. VLPIAE
APPIANAE. CON
IVGI. PIENTISSIME
VIVI. SIBI POSVE.
PV...

Ovaj natpis se nalazi na četverougaoanom kamenu koji odozgo ima sliku muža i žene te je ugrađen u zid kod vratiju crkve u Donjem gradu. Ja sam ga prvi put vidio 1776. g. i odanle ispisao.

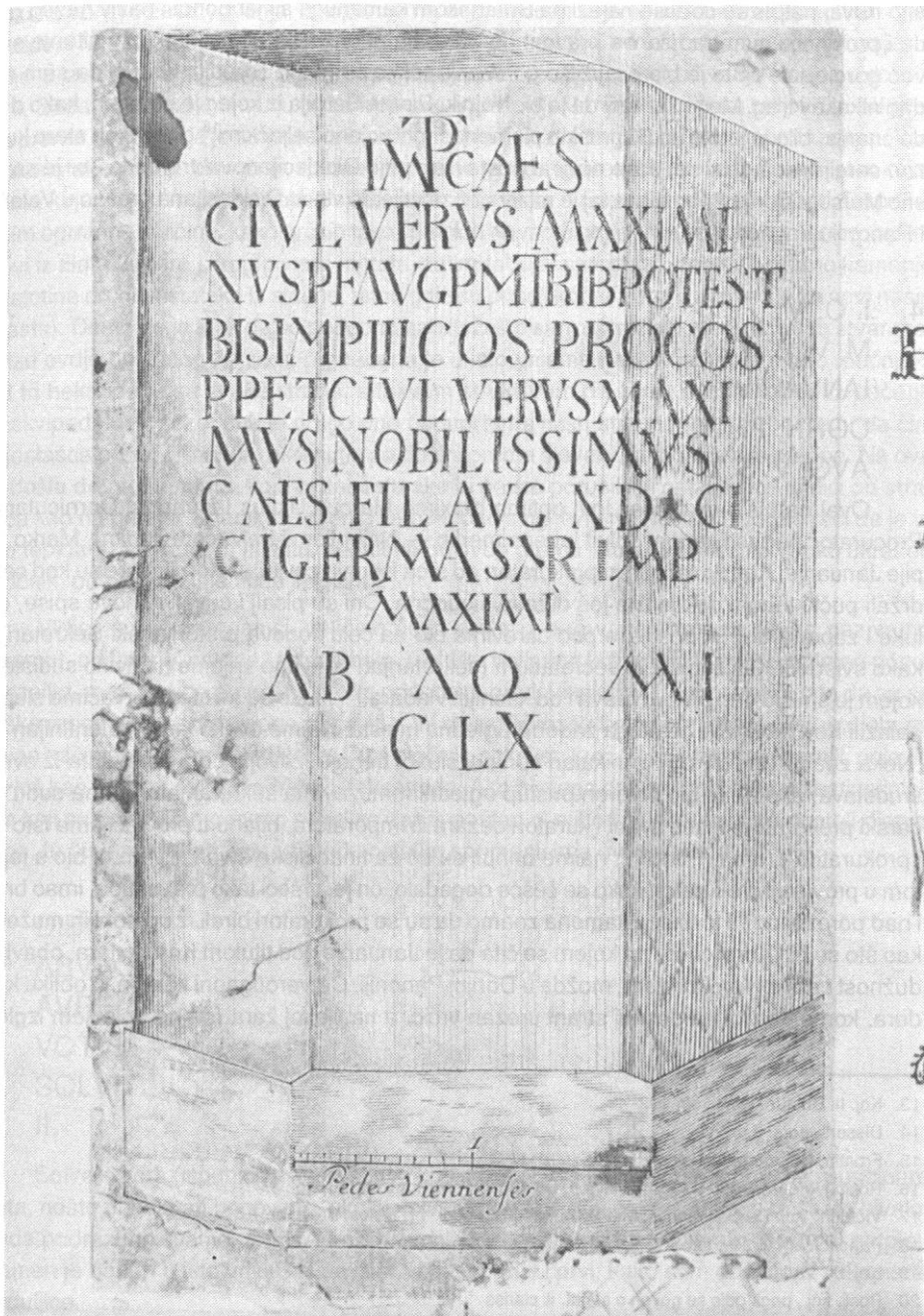
Našao sam, u gore spomenutom rukopisu, da je bio izvađen 1753. god. Spominje ga slavni Krčelić u *Praeliminarima*¹⁰, ali ne točno. Držimo da ga treba čitati: Titus Aurelius Avitus, Veteranus Legionis secundae Adiutricis, annorum sex ac septuaginta, ...posuere publice — Tit Aurelije Avit (djed), veteran druge legije Adiutrix (Pomoćna) od 76 godina, ... javno je postavio. — Druga Adiutrix legija se sastojala iz rimskih građana te je imala svoje sjedište u Donjoj Panoniji kamo je i Mursa spadala, smještena po Vespazijanu, kako svjedoči Dion.¹¹ Postojala je u provinciji za vrijeme careva Hadrijana, M. Aurelija, Severa, Gordijana i Filipa, kako to potvrđuju opeke koje su ovdje iskopane.¹² Što više, po svjedočanstvu Notia imperii, zadržala je isti smještaj i za vrijeme careva Arkadija te Honorija. I premda se i Mursa ubrajala u Donju Panoniju pa bi se mogla zimovališta ove legije i ovdje smjestiti, ipak se nisam usudio staviti smještaj legije Adiutrix u Mursu, jer među tolikim opekama koje su izišle iz temelja Murse, ni jedna nema ime Adiutrix legio i jer se naš Tit naziva veteran pa je mogao biti daleko od svoje legije. I tako da kažemo ono što je vjerojatno: čini se, da je ovaj Avitus (djed), bivši vojnik, izabrao da provede mirovinu sa svojom Ulpijom ovu koloniju te je postavio sebi i ženi za života, kako je bio običaj kod Rimljana, ovaj spomenik označen imenom legije u kojoj je služio. A vrijeme kada je natpis nastao ne može se doznati iz kamena, osim ako ne kažemo, da je on nastao u 4. st. radi povezanih slova M kada je prevladao takav običaj pisanja. No budući da se još rijetko otkriva epigrafsko kamenje iz ovog vremena a bila su još u upotrebi povezana slova zajedno s prethodnima, to se može držati, da je naš epigraf stariji od četvrtog stoljeća.

3. P. AEL. P. F.
SERGIA MAGNVS
D. MVRSA
EX PANNONIA
INFERIORE

10. Pannon. Praelim. str. 12.

11. Hist. Rom. str. 186. izd. Hamburg 1750.

12. Vidi: Sl. Schönwisn. Caldar. Rom. II. dio, pogl. 8.

Ovaj natpis se doduše nalazi na Britanskom kamenu¹³, ali jer donosi naziv našeg grada i provincije, smatrao sam s pravom da ga treba pribrojiti ostalima. Njegovo čitanje sam već gore dao.¹⁴ Što je bio ovaj Elije po zvanju teško će netko odrediti, budući da sâm nije dao nikakav trag. Mogao bi reći da je bio vojnik. Pleme Sergija iz kojeg je potekao, kako daje do znanja, bilo je jedno od 30 rimskih plemena,¹⁵ pribrojeno seljačkim¹⁶ od veoma stare kuće tzv. sergijevaca. Čini se, da je epigraf postavljen prije Dioklecijanova vremena, jer je smjestio Mursu u Donju Panoniju, a taj je naziv već za vrijeme vlade Dioklecijana prešao u Valeriju i Panoniju secundu.¹⁷

4. I. O. M.
M. VLP.
IANVARIVS
CORN. PROC.
AVG. V. S. L. M.

Ovaj natpis ovako čitaj: *lovi optimo maximo Marcus Ulpius Ianuarius, Cornicularius Procurator Augusti, votum solvit lubens merito* — Najboljem i najvećem Jupiteru, Marko Ulpije Januarije, Kornikular carski prokurator, od srca ispunja zavjet — Kornikulare su kod sebe držali pučki tribuni dok je bila još država slobodna. Oni su pisali i čuvali njihove spise, odluke i zapovijedi.¹⁸ A poslije je pod carevima bio na čelu sudova pretorijanski Sekretarijat, kako svjedoči Kasiodor:¹⁹ A Secretarium (sekretarijat) se u ono vrijeme nazivalo sudište, u kojem je smislu ono primilo prava i od kasnijih vladara.²⁰ I tako su se među prvacima službe nalazili Kornikulari, te su stoga zadobili ugledna mjesta. Naime ovako kaže Valentinijan²¹: "Neka znadu vladari, da Kornikulari i prvaci službi trebaju izdvojiti po 3 libre zlata iz svojih sredstava, ako ne bi bio otvoren pristup uglednim muževima sekretarijata prema sudu". A carski prokurator, inače zvani kuratori cezara ili imperatora, bijahu u provincijama isto što i prokurator erara u Rimu²², naime brinuli su se za financijske stvari.²³ Ako bi bio s legatom u provinciji prokurator, kako se češće događalo, on je, vršeći tako pravosuđe, imao brigu i nad porezima.²⁴ I iz našeg kamena znamo da su se prokurator birali iz uglednijih muževa, kao što su bili Kornikulari, na kojem se čita da je Januarije pod titulom Kornikulara, obavljao dužnost carskog prokuratora, možda u Donjoj Panoniji. Četverougao ni kamen, u obliku kvadra, kome se vidi na desnoj strani urezan vrčić, a na lijevoj žara (da ne opisujem izgled)

13. Knj. II. Britann. Rom., str. 192

14. Dissert., pogl. II. br. V

15. Frontin, De aquaeduct. pogl. II.

16. Rosin., knj. VI., pogl. 15. Uspor. Sigon. De ant. iur. civ. Rom. knj. I., pogl. 3.

17. Victorin, knj. De Caesaribus; Marcellin. knj. XIX., pogl. 11; Rufus, Brev., br. 7,8.

18. Pancirol. ap. Graev. tom VII. Ant. U Not. imper. Orient.

19. Knj. IX. Variarum

20. Poslj. knj., pogl. gdje se govori o senat. ili clariss

21. Knj. II. i na kraju 50 pogl. de offic. divers. iudic.

22. Dion, knj. 53.

23. Tacit. Agric. XV.

24. Ampliss. Corn. a Bynkersb. obs. Iur. Rom. II. 20 i dalje

dakako sprave za žrtvovanja, iskopan je na desnoj obali Drave, na samom zapadnom dijelu zidina Murse, početkom jeseni 1773. god. Ja sam ga prvi od svih vidio na samom mjestu gdje je izvađen, te su, kako izgleda, već tada nadošli poticaji za istraživanje starina u domovini. Sada se nalazi u temelju baze kipa crkve blaž. dj. Marije na drugom miljokazu od grada prema istoku, koja je smještena na istočnoj obali Drave te ga promatraju prolaznici pokraj Vukovarske ceste. Mnogo je spomenika razne vrste otkriveno u isto vrijeme na istim mjestima koje nismo mogli sabrati i pojedinačno opisati jer su nastale takve okolnosti. Dapače, osim ogromne količine, kako grčkih tako i rimskih novaca, pojavili su se idoli, naušnice, prstenovi iz zlata, srebra i drugih vrsta metala, zatim tabule, sarkofazi, statue, ispisano kamenje te stotine drugih ostataka iz starine, tamo gdje su počeli kopati zemlju i kamenje za novi nasip (cestu). Dostojno je ipak da se posebno zabilježi što sam sâm vidio među ostalim stvarima. Blizu ovdje opisanog kamena pronađena je u isto vrijeme neka kvadratasta peć (pećnjak) od tri heksapede za svake strane, s takvom strukturom da imaju dvostruk pod iz pečene seskvipedalne opeke, dok je drugo dno poduprto na istim stranama u takvom redu da čini mjestasća poput ormarića, okrenutih po dužini prema sjeveru, širokih poldrug stope. Na ove bi došla druga struktura, koja bi sabirala ako bi se što porušilo ili ostali kakvi djelići od stranica kao na primjer zidarsko kamenje i brojnu čađ s ugljevljem. Netko bi mogao reći da je to bio tepidarij. Na drugom mjestu, nedaleko od ovog prema istoku, vidjeli smo ljupko ukrašen pločnik, od nekadašnje kuće ili hrama.

Vidjeli su se kamenčići, veličine četiri prsta iz one vrste kamena, kojeg nazivamo mramor, od tamne, crvene i zelene boje, u obliku poligona koji je bio divno isprepleten poput mozaika, međusobno povezani nekim posebnim građevinskim vezivom tako čvrsto da su se teško mogli jedan od drugoga rastaviti. Oni su različitošću boja i umijećem cijelog djela na divan način napajali oči gledatelja. Ovaj pločnik, sakriven kroz tolika stoljeća u zemlji, pojavio se još kao ostatak dviju kvadratnih heksapeda. Ako bi njega dali gledati brojnim znatiželjnicima koji su dolazili amo samo nekoliko dana, postao bi njihov plijen. I mi smo postali dionici toga, te čuvamo jedan komad među ostalim spomenicima ovoga grada.

5. DIBVS DI
 ABVSQUE
 AVRELIA
 VOTVM
 SOLVIT
 II.

Solvere vota (ispuniti zavjete) bijaše kod starih, izvršiti obećanja bogovima. Suscipere vota, nešto obećavati bogovima, ukoliko stvar spada na zavjet.²⁵ A kako je to često bivalo, onda podrazumijevamo, da je Aurelija izvršila zavjet prema tom epigrafu (porubni natpis). Kamen je nađen u isto vrijeme i na istom mjestu gdje i prvi, kako sam doznao iz rukopisne ceduljice.

25. Vidi: Iuven. X. 55. O prvom Horat. II. od. V, Ergo obligatam redde lovi dapem, govoreći Pompeju Varu, bijaše običaj da se zavjetuju razne stvari

6. SILVANO
SILVESTR
SACRV
MES. TR. FLOR.
V. S. L. M.

Ovaj natpis čitaj ovako: Silvano Silvestro Messius Traianus Florus votum solvit libens merito — Silvanu Silvestru sveti zavjet radosno ispuni Mesije Trajan Flor — Silvan, bog seljaka, ovdje se naziva Silvester možda zato što mu je bio posvećen neki gaj kod Murse. Naime Silvan je bio i kućni bog, kako ćemo vidjeti. Natpis se nalazi na četverougaonom stupu, dugačkom poldrug stope, iskopan 1774. g. i stavljen u kućnu biblioteku.

7. SISIAE ET
AVR. SIBIAE
NOVE
XILLARIO ET
COAXMVNIO
N.

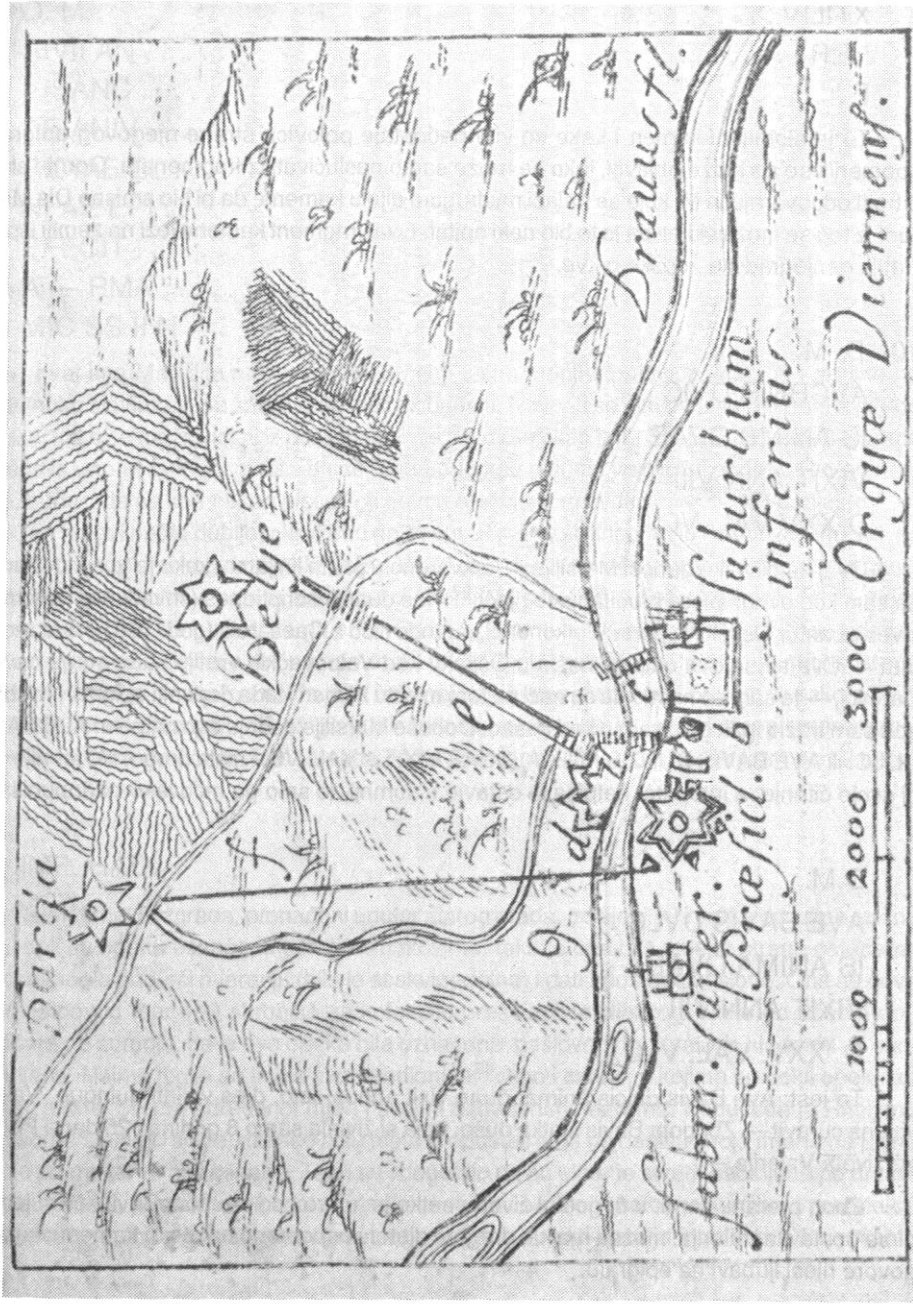
Posljednja slova treba da znače Nepotem. Na sličnom malom stupu pronađenom u isto vrijeme i čuvanom kod nas, nalazi se i ovaj natpis. Kamen je postavio unuk na uspomenu svojih pređa iz plemena koje nazivamo Arenosum.

8. SILVA
NO DO
MEST.
SACR.
C. IVL. D
EMETR.
IVS V. F.

To jest: Silvano domestico sacrum Gaius Iulius Demetrius vivens fecit — Kućnom Silvanu za života posveti Gaj Julije Demetrije. — I ovaj se nalazi kod nas na četverougaonom stupiću, iz iste tvari kao i gornja dva, elegantno izveden u bijelom kremenu. To su bili cjeloviti natpisi a ovima dodajemo i na fragmentima:

9. D
AELIAE I . . . . .
VIX ANNI . . . . .
DE COR . . . . .
TI NIA . . . . .

XTILIV . . . . .

HER I . . . . .

F . . . . .

To je slomljeni kamen i kako se vidi nedostaje polovica strane njegovog epigrafa. Spomenik se ne može objaviti, iako se može samo naslućivati iz fragmenata. Gornje slovo D traži odgovarajuće M, koje se nalazi na drugom dijelu kamena, da bi bio smisao Dis Manibus. Iz tog se može vidjeti da je to bio neki epitaf. Ovaj fragment kamena leži na zemlji ispred vratiju donjogradske župske crkve.

10. D. M.

AVCBNIS DVIC
IS ANIMB OVAE
VIXIT ANN VIII
D XXV VAL. VC.

Ovaj natpis tako donosi Marsilije²⁶, iskvareno u prvim linijama, kako je to očito. Budući da sam kod ovoga pisca pročitao ove riječi:²⁷ Hae duae inscriptiones (shvati ovaj i slijedeći) inveniebantur Ossekii in porta Walkonensi, quando illud a Caesareis (god. 1687.) erat receptum — Ova su se dva natpisa našla u Osijeku kod Valpovačkih vratiju kada su ga osvojili Carevci, — te sam se nadao da ću naći na tom mjestu kamen i tada dopuniti epigraf. No koliko god sam tražio ipak ga nisam nikad našao. Doduše Marsilije dodaje ovo natpisu: AUCBAVIS DULC. ili AVE BAVIS DULCIS ANIMA, QVAE VIXIT... VAL. VC. i ništa drugo. No jer nije dao ni svoje čitanje, a integritet natpisa je ostavio u sumnji, to smo ga mi ovako nadopunili:

D.M.
AVE BAVIS DVLC
IS ANIMA QVAE
VIXIT ANN VIII
D. XXV. VAL. V. C.

To jest: Ave Bavis dulcis anima, quae vixit annos octo, dies viginti quinque. Valeria vivens curavit — Zbogom Bavis slatka dušo, koja si živjela samo 8 godina i 25 dana Podiže za života Valerija —.

Zbog prerane smrti, u 8. godini života, netko je umro pod imenom Bavis, čijim je maminom postavila Valerija, možda majka, dragom djetetu uspomenu na ovom kamenu, kako to govore riječi ljubavi na epigrafu.

---

26. Oper. Danub., tom II. tab. 43.

27. Ibidem, oper. cit.

11. D. M.
 SIVII AN . . . . .
 VISANC . . . . .
 AE ANIV . . . . .
 RICIAE EL . . . . .
 NI AE EPI . . . . .
 EFECIT . . . . .
 A — RMA . . . . .
 MIC SS II N . . . . .

I ovaj ima Marsilije na istom mjestu, koji, osim manjka polovice, ima još i greške na postojećim slovima te se zacijelo ne može obnoviti. No ipak se čini da je to bio natpis nekog vojnika, kako se može vidjeti iz posljednje linije, koju čitaš kao MIL. SS. LI., militasse Aelianum stipendiis uno et quinquaginta - da se Elije borio kao plaćeni vojnik 51 godinu. Rekao sam Elije, budući da se kod nekog pisca koji govori o istoj stvari ovako čita²⁸ : "Ovo mjesto (Osseck) se nalazi nešto dublje, okruženo drvećem. S jedne strane vratiju (Valpovačkih) vidi se fragment nekog rimskog natpisa M. AELIAN itd., a s druge strane se pojavljuje urezana glava djevojke u kamenu". Da nam je autor dao cijeli epigraf, a ne jednu riječ, ukoliko je stajao, mogli bismo nešto reći. No budući da ga sam nije dao, a kamen je s glavom djevojke bio udaljen prilikom popravka tvrđave, mi nemamo što drugo reći, osim što držimo da je natpis istoga jednoga kamena. A ako kažeš da je to isti onaj kojeg smo naveli pod brojem 9, kako se čini da i jeste, onda stvarno vidiš da ga je pisac loše opisao i da je kamen iz tog vremena bio slomljen velikim svojim dijelom. A sada ćemo zamijeniti kamenje s keramikom označenom rimskim znakovima.

1. IMP. HAD.

Temelji nekih zgrada, pronađeni unutar starog grada, udaljeni 50 koraka od južne strane zida, dali su opeku označenu gornjim znakovima. Iako je ona bila s neke strane oštećena, ipak se mogla podvrći mjeranju (bila je seskvipedalna) i dati neoštećena slova. Ona se čuva kod Josipovog (car op.) skrbnika za kolekcije presv. grofa Niczkog. Nitko od učenih epigrafičara ne sumnja, da je ova opeka bila označena naslovom Imperatoris Hadriani — cara Hadrijana. Naime legije su imale svoje radionice²⁹ kao i carevi, u kojima su pekli opeku za javne zgrade, prema određenoj mjeri i svojim označenim nazivima. Budući da je Rimljani- ma veoma stalo do slave, dakako nisu ništa propuštali a da ne napišu svoja imena na javne radnje pa makar to bile glinene. Tako se i dogodilo da su glinene stvari, načinjene po državnom autoritetu, postale veoma kvalitetne, što se može vidjeti i na temelju njihovih ostataka. Ovu opeku smatramo značajnom još i stoga što ona donosi Hadrijanovo ime, o kojem smo

28. Naslov knjige: Das ehemals gedrückte, vom Türken berückte, und trefflich erquickte, Königreich Hungarn, Frankfurt und Leipzig 1688. Citirano mjesto je iz Cap. XII. str. 467. i dalje.

29. Vidi: Sl. Schönwisn. Caldar. Rom. II. dio, pogl. II. str. 125. gdje dolazi ime carice Lucile. Uspor. str. 128. gdje se na početku uspoređuju riječi cara Aleksandra i carice Julije. Tu također ima i veći broj imena legija.

gore rekli, da je bio naročiti promicatelj našega grada.³⁰ On je svakako dao Mursu opasati zidom, povećao ju je zgradama i podijelio joj naslov kolonije.

2. IMP

IMP. N.

CAES. N.

I ove opeke su od one vrste opeka koje stari s Plinijem nazivaju seskvipedalne,³¹ naime dugačke su 1,5 stopu stare mjere, a široke stopu, te debele 2 uncije. Posebne opeke bijahu dugačke poldrug stope, široke pola stope, noseći oznaku IMP., pronađene na istome mjestu gdje i druge. To su morale biti zgrade prvaka, u čijim su se temeljima pronašle te opeke. U samoj sredini Murse bijaše neka četverougaona palača, čiji je zapadni suprotni blok bio dug 50 koraka, a južni i njemu suprotni 95 koraka. Gotovo se može držati na temelju ostataka i simetrije, da je to bila jedna kuća i to osobita u ovom gradu. Tu su se otkrile bezbrojne opeke te vrste, kad se počela graditi Josipova cesta. I druga zgrada, udaljena od prve 80 koraka na jug, a od zida na sjever 55, dala je brojne opeke označene spomenutim slovima. Njih sam sâm sa zadovoljstvom promatrao u proljeće 1780. g., kada su se vadile iz temelja spomenute kuće. Ova je išla u kvadrat, imala je svaki zid dug 45 koraka. Tu su se, osim zaista brojnih i čak odlično sačuvanih opeka, pojavili i novci, u prvom redu Konstancija i to kao novi. Mi imamo opeke i novce u našoj kućnoj zbirici. Na drugoj strani od ovih nalazila se, idući 26 koraka na zapad, zgrada koja je imala opeke označene s IMP. HAD. koje smo gore spomenuli.

Na ovom mjestu je dostojno spomenuti kapelu izvan zidina, koja je udaljena od pretposljednje zgrade 140 koraka na jug, okruglog oblika, čiji prečnik iznosi 10 koraka, te pokraj nje prema jugu četvrtastu zgradicu 8 koraka. Mnogi misle da je to kapela svetih mučenika, u kojoj je boravio car Konstancije dok je vodio rat s Magnencijem, a Valens, mjesni arijanski biskup, javio pobjedu caru, potaknut andeoskim glasnikom. No treba čuti Sulpicija Severa koji obilnije pripovijeda govoreći³² "U ono vrijeme, kad se vodio rat kod Murse protiv Magnencija, Konstancije se nije usudio sići u bitku, već je boravio u bazilici mučenika, koja se nalazila izvan zidina grada, uzevši Valensa mjesnog biskupa kao tješitelja. Uostalom, Valens je razborito odredio preko svojih, da njemu prvom moraju javiti ishod bitke ma kakav on bio ili radi toga da dobije zahvalnost kralja ako mu prvi javi radosnu vijest ili pak da na vrijeme spasi život bijegom prije nego li bi ga uhvatili, ako bi se što nepovoljno desilo na bojnopolju. I tako uz nekolicinu onih koji su se nalazili oko cara drhćući od straha dok je car bio u tjeskobi, on je prvi javio caru da je neprijatelj pobjegao. A kad je car zatražio da se sam glasnik pošalje unutra, da bi Valens zadobio poštovanje odgovori, da mu je bio glasnik sam anđeo. Car sklon da povjeruje, javno je poslije govorio, da je on pobijedio zaslugama Valensa a ne pomoću vojske." Iz ovog pripovijedanja vidimo, da je postojala bazilika izvan grada, tamo gdje se nalaze ostaci spomenute kapele. Naime udaljeni su od južnog zida Murse 85 rimskih koraka ili što je isto 66 bečkih heksapeda. No, u čast kojih mučenika je bila posvećena ova ba-

30. Pogl. II. ove Disertacije.

31. Hist. nat. knj. 35, pogl. 12. Usp. Vitruvievu knj. II. pogl. 3.

32. Hist. sacr. knj. II. pogl. 38.

zilik, to Sulpicije ne spominje. Neki misle³³ da su to bili sv. Eutihije i Florentin, koje spominje Rimski martirologij 23. svibnja ovim napisom: Kod Mursije sv. redovnici Eutihije i Florentin, koje navodi blaženi papa Grgur. Ali jer mnogi umjesto Mursije čitaju Nursija kao za 28. ožujka, kod opata Spe i u životu mađarskih svetaca iz Bolland, to ne dolazi nikakav spomen ovih na spomenuti 23. svibnja, pa ne želim dubioznu stvar razrješavati, da li je naša bazilika bila posvećena ovim ili drugim mučenicima. Ipak držim vjerojatnim, da to nije bila druga Sulpicijeva bazilika nego ona koju smo gore opisali, bilo koji da su se u njoj častili mučenici.

3. LEG. VI. H.

To jest Legio sexta Herculea - šesta Herkulova legija. Opeke, na kojima se vide ovi znaci, jedne su duge poldrug rimske stope, široke stopu, a debele dvije uncije, a druge su duge stopu, široke pola, a debele kao prve. Kod nas se nalaze u kućnoj zbirci obje vrste. Ovu legiju spominje Notitia Imperii a pod upravom uglednog vođe provincije Panonije secundae Ripariensis stavlja oko ovih mjesta, jer smješta prefekta gornjeg područja Šeste Herkulove legije, Pete kohorte u Mons Aureus (brdo kod Zmajevca u Baranji op. prev.). Nadalje prefekta iste legije u Teutoburgiju, ne tako udaljenim mjestima od Murse, kako smo gore³⁴ vidjeli: No ovaj položaj legije je postojao u vrijeme Noticija Imperii, dakako za vladanja Arkadija i Honorija, kad je prefekt s dunavskom mornaricom sjedio u Mursi. Iz tog možemo reći, da je Herkulejska legija zimovala u našem gradu prije tog vremena i to kroz ono vrijeme koje je proteklo od Maksimilijana Herkulejskog (po kojem nosi ime naša legija) sve do Teodozija. Krasno navodi o toj legiji Vegetius, pa ćemo stoga rado čuti njegov opis kad kaže³⁵: "Vježbanje bacača olova koje zovu Martiobarbuli treba se povjeriti mladićima. Jer u Iliriku od nedavna postoje dvije legije, koje su imale svaka po 6.000 vojnika a nazivale su se Martiobarbuli (prvoborci), budući da su se znalački i hrabro služili ovim oružjem. Poznato je da su s njima već duže vrijeme veoma spretno dokončavani svi ratovi i sve dotle da su ih Dioklecijan i Maksimilijan, kad su došli na vlast, smatrali da s pravom treba ove Martiobarbule nazvati, radi hrabrosti, Jupiterovcima i Herkulovcima, a kažu da su oni prednjačili ispred svih legija. Obično je po 5 Martiobarbula nosilo postavljene štitove, koje bi vojnici tako zgodno postavili, da se činilo, da mogu mijenjati uloge strijelaca s dugim štitovima. Naime oni bi ranili neprijatelja i ravne sebi prije nego li je moglo doći ne samo do borbe prsa u prsa već i bacanja koplja". "Pancirol donosi kod Graevija³⁶ da je za vrijeme Julijana apostate bio na čelu ovoj legiji Valentinijan, koji je potom postao car te je doznačio stalni logor Herkuleskoj legiji u Mursi koja se sastojala iz ilirske vojske, budući da je i sam car bio Ilir.

4. FORTIS

Ova slova su se pojavila na nekoj svjetiljci tako dobro sastavljenoj od ilovače, da se čini, da čak ni kamenu ne bi ustuknula. Imamo i svjetiljku i kalup iz koje su nastajale ove svjetilj-

33. Kako govori p. Đuro Mulić, Družbe Isusove Opuscul, Duhovna Pisanica, Zagreb 1754., gdje je dao kroniku značajnih događaja u ovim područjima. Usp. Ind. začinjjen Pazmaniaskim sv. govorima gdje se uz spomenuti dan kaže: Florentius és Eutichus remeték Mursiae.

34. Pogl. IV. br. 10 ove Disertacije de Aureo monte, pogl. II. br. 3 o Teutoburgiju, od kojih je prvo Manastir, a drugo staro Borovo.

35. Knj. I, pogl. 17.

36. Thesaur. Ant., tom VI. pogl. 37. Imp. Orient. de Praefect. legion. Iz Sozom. H. E., knj. VI. pogl. 6.

ke. Na obima se čita Fortis, no ipak tako da se na onoj prvoj čita pravilno, a na drugoj unatrag. Isto tako je ime Fortis za legiju. Notitia spominje³⁷ Fortensijce među VI carskih legija, pod upravom ovdašnjeg zapovjednika vojske, na četvrtom mjestu u Istočnom Iliriku, očevitno odmah poslije Herkulejskih seniora. Nadalje u Zapadnom, pod ovdašnjim zapovjednikom pješaka, koji je potpadao pod prefekta Rima, nabrajaju se Fortenses među 32 pokrajinske legije. Pod istim zapovjednikom unutar Afrike s V. S. Pratiocem, u Africi se navode među 12 legija kao posljednji. Konačno unutar Hispanskih legija sa časnim Pratiocem od 16 legija kao dvanaesti. Prema tome izgleda da je legija Fortenzijaca bila podijeljena na više dijelova. U vrijeme Noticija cuneus (klin) Fortenzijskih konjanika je bio smješten u Altini³⁸ Auxilia Fortensia u Cirpi, mjestima u Panoniji Valeriji³⁹ Cuneus konjanika, koji je boravio u Altini, ranije je bio na zimovalištu u Mursi, odakle je poslije premješten, kako se često i s drugima događalo. I tako je Fortis ili legija Fortensium, koju spominje naša svjetiljka, jedna od 32 pokrajinskih legija, koja je imala svoj položaj, prije dolaska mornarice, u Mursi.

To su bila keramička djela, iskopana iz tla stare kolonije, kojima ćemo dodati isto tako dva iz kremenca, označena drevnim znakovima. Jedno pokazuje

OCONAS

Kremen iz roda opala, tamne boje, u ovalnom obliku, jednak noktu malog prsta. Na ovome se, na gornjem dijelu, pojavljuje oblacić iz čijih bokova izlaze po dvije ruke, spajajući se čak na rubu. U sredini rečena slova, veoma jasno izražena, idu u ravnoj liniji. To je djelo doista izvanredne ruke, izrađeno i načinjeno umjetničkim dlijetom samo u najvećem cvatu umjetnosti.⁴⁰ A što znači natpis OCONAS? Volio bi da su prije rekli mišljenje oni koji niječu jezik sličan iliričkomu. Riječ okonas je barbarska te stoga niti latinska niti grčka. Ali niti galska ili germanska a najmanje mađarska. Što onda? Kažem da je to ime istog značenja kao da se kaže circum nos - oko nas. Pa i ruke, koje izlaze iz oblaka ispod sklopljene, te obuhvaćaju epigraf, veoma lijepo odgovaraju svojim oblikom našem mišljenju.⁴¹ No o toj stvari ćemo obilnije govoriti u Disertaciji de Lingua Pannoniorum veterum - O jeziku drevnih Panonaca. — Drugi kamen je imao

PARMVR.

Iz istog roda opala, također u ovalnom obliku, ali veći od prvog, prelazi poprijeko unciju. Na njegovoj suprotnoj ravnoj strani, kao i kod prvoga, nalazi se glava, a brada prelazi u čun (šiljak), s raspletenom kosom koja pada na prsa, načinjen unutar slike pomoću izdubenog djela (anagliptički). U sredini prednje strane (avers) u pravoj crti, pruža spomenuta slova. Umjetnička ruka ovoga, kao i kod prvoga, je veoma vješta.⁴² Smisao epigrafa ispuštam da ga objasne učenjaci.

A sad dolaze novci po vremenskom redoslijedu koji su iskopani samo na mursanskom tlu.

37. Apud Graevium Thesaur. Ant. tom VII.

38. Kod Graevija Thesaurum ant., tom VII. Notitia Imperii occidentalis pod zapovjedništvom zapovjednika Valerije.

39. O Altini vidi Dissertatio, pogl. IV. koju Jordan tumači Cipri kao Višegrad, a da li ispravno, neću suditi. Sigurno da je bilo mjesto u Valeriji.

40. Imao ga je presvj. g. barun Mathesen, zapovjednik ovog mjesta i Vojne krajine u Slavoniji.

41. Ovdje treba pogledati ono što smo gore rekli o Musiji pogl. II.

42. Ovoga je imao g. Andr. Szabados, naročiti naš prijatelj i njegovatelj Starine.

I. STOLJEĆE

1. DIVVS AVGVSTVS PATER, Gologlav.) (U sredini hram, posvećen bogu, poduprt ogromnim tristolom na čijoj se desnoj i lijevoj strani nalaze velika slova S. C. Dolje u odsječku PROVIDEN. U korintskoj bronci srednje veličine, fine izrade.

2. NERO CLAVDIUS DRVSVS GERMANICVS IMP., gologlav Druz.) (TI. CLAVDIVS CAESAR AVG. P. M. TR. P. P., u sredini sjedi božica, a što drži u rukama ne dopušta vidjeti izlizani novac od starine. Dolje S. C. Velika bronca.

3. PIETAS, pokrivena glava Agripine sa šiljastim vrhom, naborana kosa, dolje u luku spomenuta Pietas) (DRVSVS CAESAR TI. AVGVSTI F. TR. POT. ITER., u sredini S. C. Fina srednja bronca.

4. IMP. CAESAR VESPASIANVS AVG. s lovorovim vijencem na glavi.) (TR. POT. COS. II. P. P., sjedi Felicitas, u desnoj ruci drži maslinovu grančicu a u lijevoj caduceum. Mali srebrnjak.

5. IMP. CAES. DOMIT. AVG. GERM. COS. XI. CENS. PER. P. P., ovjenčana glava lovorovim vijencem,) (MONETA AVGVSTI. Božica stoji, u desnoj ruci drži vagu a u lijevoj rog izobilja, s lijeve i desne strane S. C. Srednja bronca.

6. IMP. NERVA CAES. AVG. P. M. TR... Glava s lovorovim vijencem.) (FORTVNA AVGVSTI. Božica stoji. U desnoj ruci drži kormilo savijeno prema nogama, a u lijevoj rog izobilja. Srednja bronca.

II. STOLJEĆE

1. IMP. CAES. NERVA TRAIAN. AVG. GERM. P. M. Glava s lovorovim vijencem.) (TR. POT. COS. IIII. P. P. Fortuna leti i ispred sebe okreće točak na kojem se nalaze S. P. Q. R. Lijevo i desno S. C. Srednja bronca.

2. IMP. CAES. NER. TRAIANO OPTIMO AVG. GER. DAC. Glava s lovorovim vijencem.) (P. M. TR. P. COS. VI. P. P. S. P. Q. R. Nagi Mars korača s pokrivenom glavom, u desnoj ruci drži koplje s globom na vrhu, a u lijevoj vojnički znak nabačen na leđa. Mali srebrnjak.

3. IMP. CAESAR. TRAIANVS HADRIANVS AVG.

Ovjenčana glava s lovorovim vijencem.) (PONT. MAX. TR. POT. COS. II. Sjedi polunaga božica držeći u desnoj ruci pateru, a lijevom naslonjena na stolicu pokrivenu purpustom. S lijeve i desne strane S. C., dolje CONCORDIA. Fina velika bronca. Imamo više takvih.

4. SABINA AVGVSTA HADRIANI AVG. Gologlava, opasana trakom, spuštene kose, čak savijene u prsten koja na kraju čini poluluk.) (IV. NONI... stoji Junona obučena u dugu haljinu, držeći u desnoj ruci pateru a u lijevoj koplje. S lijeve i desne strane S. C. Srednja bronca. Na drugom:) (CONCORDIA AVG. sjedi, u desnoj ruci drži pateru s lijevom se rukom naslanja na stolicu, ispod S. C. Velika bronca.

5. ANTONINVS AVG. PIVS. P. P. TR. P. COS. III. Zrakasta kruna na glavi, osrednja brada.) (GENIO SENATUS. Genij stoji s plaštem, u desnoj ruci maslinova grančica a u lijevoj kraljevskim štapićem zabacio plašt prema sebi. S lijeve i desne strane S. C. Srednja bronca. Na drugoj velikoj bronci) (ROMVLO AVGVSTO. Korača s kacigom na glavi na lijevu stranu, u desnoj ruci drži koplje, a u lijevoj štit. S lijeve i desne strane S. C.

6. ANTONINVS AVG. PIVS P. P. TR. P. VII. S ovjenčanom glavom lovorovim vijencem.)(MVNIFIC... Slon lijeno korača. Dolje COS. IIII. S. C. Srednja bronca. Imamo mnoge druge.

7. ANTONINVS AVG. PIVS. P. P. IMP. Opasana glava lovorovim vijencem.)(TR. POT. XXI. COS. IIII. Felicitas stoji s nagim grudima, u desnoj ruci drži pateru a u lijevoj rog izobilja, ispred nje se nalazi žara (žrtvenik). Mali srebrenjak. Na drugom: IMP. ANTONINVS PIVS AVG. Glava bez brade ovjenčana lovorovim vijencem.)(INVICTVS SACERDOS AVG.

8. DIVA FAVSTINA. Gologlava, počešljana u pundu.)(AETERNITAS. Božica stoji, s pruženom desnom rukom. S desne i lijeve strane. S. C. Srednja bronca. Na drugom veoma malom srebrenjaku.)(AVGVSTA. Božica u dugoj haljini sa zapaljenom bakljom. Na sličnom primjerku)(CERES. U desnoj ruci drži klas a u lijevoj koplje.

9. FAVSTINAE AVG. P. A. AVG. FIL. Gologlava s počešljanom kosom u pundu u obliku gnijezda.)(HILARITAS. Božica stoji u dugoj haljini, s podignutom desnom rukom a u lijevoj drži koplje; s desne i lijeve strane S. C. Srednja bronca.

10. M. ANTONINVS AVG. TR. P. XXXIII. Glava ovjenčana lovorovim vijencem s bradom.)(SALVTI AVG. COS. III. Božica stoji obučena, u desnoj ruci pruža pateru nad žrtvenik, a u lijevoj drži koplje. Mali srebrenjak. Na drugoj velikoj bronci.)(IMP. VI. COS. III. Stoji krlata Viktorija držeći štit s natpisom VIC. GER.; Dolje S. C. Na drugom sličnom primjerku: ARMENIACVS P. M. Glava ovjenčana lovorovim vijencem.)(TR. P. XVIII. Vojnik stoji držeći u desnoj ruci koplje a u lijevoj štit. Postoje mnogi drugi primjerci s različitim natpisima.

11. L. VERVS AVG. ARMENIACVS. Gologlav, s rijetkom bradom.)(TR. P. IIII. IMP. II. COS. II. Vojnik stoji s kacigom na glavi, u desnoj ruci drži koplje a u lijevoj štit. Mali srebrenjak.

12. M. AVREL. COMMODVS AVG. Pokrivena glava s kožom lava.)(Stoji Idol oko kojega u sredini u ravnoj crti: MERCVRIO ROMANO AVGVSTO. S. C. Srednja bronca.

13. CRISPINA AVGVSTA. Gologlava, urešena kosa poput građanskih djevojaka u Mađarskoj.)(VENVS. Božica stoji polunaga s pruženom desnom rukom i podignutom lijevom; sa strane S. C.

14. M. COMM. ANT. P. FEL. AVG. BRIT. Glava ovjenčana lovorovim vijencem.)(...VII. COS. V. P. P. Viktorija s podignutim krilima drži u desnoj ruci vijenac. Mali srebrenjak.

15. IMP. CAES. P. HELV. PERT. AVG. COS II. Glava ovjenčana lovorom.)(FORTVN. REDVC. Sjedi u odjeći s resama do gležnja, glava pokrivena, u desnoj ruci drži maslinovu granicu a u lijevoj rog izobilja. Mali srebrenjak.

III. STOLJEĆE

1. SEVERVS PIVS. AVG. Glava ovjenčana lovorovim vijencem, skromna brada.)(P. M. TR. P. COS. III. P. P. Božica na klupici drži u desnoj ruci pateru a u lijevoj koplje. Mali srebrenjak. Dva.

2. IVLIA PIA FELIX AVG. Gologlava s kovrdžastom kosom i ovijenom vrpcom oko čela.)(DIANA LVCIFERA. Božica u dugoj haljini drži baklju. Mali srebrenjak. Na sličnom drugom primjerku: IVLIA AVGVSTA. Glava kao gore.)(CONCORDIA sjedi, držeći u desnoj ruci pateru a u lijevoj rog izobilja.

3. M. AVR. ANTONINV. PI. AVC. Glava ovjenčana lovorovim vijencem.)(MVNIC. STOBI... Stoji krilati Genije držeći štit. Srednja bronca.

4. P. SEPTIMIVS GETA CAES. Gologlav.)(PO...COS. II. Cezar stoji u togi, u desnoj ruci drži kuglu a u lijevoj žezlo spušteno prema zemlji. Mala bronca.

5. IVLIA SOAEMIAS AVG. Gologlava.)(VENVS CAELESTIS. Stoji, glava ovjenčana zrakastom krunom, u desnoj ruci drži jabuku a u lijevoj koplje. Mala bronca.

6. M. AYP. ΣΕΥΗ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΑΥΤ. Glava ovjenčana lovorovim vijencem bez brade.)(Tri vojnička znaka među kojima NIKAION. Srednja bronca. Takvih ima mnogo.

7. ΑΥΤ. Κ. Μ. ΑΥΡ. CEYA. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC. Nepokrivena mladenačka glava, s kuštravom kosom i okrenutim licem na desnu stranu.)(KOINON ΘΡΑΚΩΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΑΕΝ ΦΙΛΙ. Dolje ΠΠΟΠΟ.

U sredini u ravnoj liniji natpis ΠΙΘΙΑ. Božica stoji sasvim naga, u desnoj ruci drži, kako se čini, kocke, a u lijevoj kuglu. Naročit novac u najvećoj bronci presvučen zelenim slojem (što je zaista rijetko, budući da se većinom nalaze u sivom, za vrijeme dinastije Konstantina). Osim toga prikazuje Aleksandrovo i Cezarovo lice te ima riječ Antonini. To je ime ustrajno odbijao kad je trebao postati August, iako ga je Senat uzalud prisiljavao da ga prihvati, kako se to može čitati kod Lampridija u njegovom životu iz gradskih spisa 6. ožujka. No budući da se novac pojavio s naslovom autoks tosos, tj. imperator, rekao bih da potječe s početka njegove vlade kad još nisu ništa znale udaljenije provincije, kao što bijaše Trakija, o neprihvatanju imena Antonina, iako je Senat češće tražio: "Antonine Auguste, nek te bogovi čuvaju, neka te bogovi uzdrže kao Antonina, neka se da ime Antonina moneti, neka Antonin posveti hramove Antoninovca", kako spominje Lampridije na citiranom mjestu. Naime gore smo pokazali da je ime imperator u kasnija vremena davano samo augustima.

8. IMP. C. M. AVR. SEV. ALEXAND. AVG. Ovjenčana glava lovorovim vijencem.)(P. M. TR. P. III. COS. P. P. Božica Pax stoji obučena u stolu, u desnoj ruci drži maslinovu grančicu a u lijevoj koplje. Mali srebrenjak.

9. M. AYP. CEY. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟC glava ovjenčana lovorovim vijencem. NIKOMHAEΩN. postavljeno u sredinu oko okostilnog hrama; dolje ΔΙC ΝΕΩΚΟ. Mala bronca.

10. IVLIA MAMAEA AVGVSTA. Kuštrava glava s frizurou u paralelnim brazdama poput stošca.)(VESTA.Božica stoji u dugoj haljini, u desnoj ruci drži kadionicu s podignutom lijevom rukom. Srednja bronca.

11. IMP GORDIANVS PIVS FEL. AVG. Ovjenčana glava zrakastom krunom.)(P. M. S. COL. VIM. Stoji personifikacija Kolonije, između dva znaka držeći s desne strane lava a s lijeve bika; Dolje AQN. III. Srednja korintska bronca. Takvih imamo više u velikoj bronci.

12. M. ANT. ΓΟΡΔΙΑΝΟC ΑΥΤ. Također ovjenčana glava zrakastom krunom.)(NIKAIE ΩN, između 4 zastave kao na Aleksandrovom novcu. Mala bronca.

13. IMP. M. IVL. PHILIPPVS AVG. Glava ovjenčana zrakastom krunom.)(P. M. TR. P. VI. Božica stoji, u desnoj ruci drži koplje, a u lijevoj rog izobilja. Mali srebrenjak. Takvih je mnogo kao i drugih s godinama Viminacijske kolonije II,VI, VII,VIII,VIII.

14. IMP. C. M. Q. TRAIANVS DECIVS AVG. Glava ovjenčana zrakastom krunom.)(FELICITAS AVG. Ova stoji i drži u desnoj ruci vrećicu s novcem, a u lijevoj rog izobilja. Pozlaćena mala bronca.

15 Q. HER. ETR. MES. DECIVS NOB.C. Glava ovjenčana zrakastom krunom.)(PRIN-
CIP I IVVENTVTIS. Ovaj stoji obučen u plašt, u desnoj ruci drži žezlo, a u lijevoj koplje. Mala
bronca.

16. C. VAL. HOST. M. QVINTVS CAES. Gologlav.)(P.M. S. COL. VIM. Personifikaci-
ja Kolonije stoji između lava i bika; dolje AN. XX. Srednja bronca.

17. IMP. C. VIBIO IRE BON. GALLO AVG. Glava ovjenčana lovorovim vijencem.)(P.
M. S. COL. VIM. AN. XII. Personifikacija Kolonije stoji kao na prethodnom novcu. Srednja
bronca.

18. IMP. C. GALLVS. FELIX P. AVG. Glava ovjenčana lovorovim vijencem.)(P. M. S.
COL. VIM. Dolje AN. XIII. Ista bronca.

19. IMP. CAE. C. VIB. TREB. GALLVS AVG. Glava ovjenčana zrakasto.)(LIBERTAS
AVG. Ova stoji držeći u desnoj ruci vrećicu s novcem, a u lijevoj koplje. Na drugom primjerku:
) (PAX AVG. Mala bronca.

20. IMP. CAES. VIB. VOLVSIANO AVG. Glava ovjenčana zrakastom krunom.)(VIRTVS
AVGG. Stoji u vojničkom izgledu držeći u desnoj ruci štit, a u lijevoj koplje sa željeznim
šiljkom, dok je nasuprot zvijezda. Srednja bronca.

21. P. LIC. VALERIANVS PI. AVG. Glava ovjenčana zrakastom krunom.)((FELICI-
TAS AVGG. Stoji, u desnoj ruci drži koplje, a u lijevoj rog izobilja. Također brončan.

22. GALLIENVS AVG. Glava ovjenčana zrakastom krunom.)(FORTVNA REDVX. Ova
stoji, u sredini u desnoj ruci drži kormilo koje je savijeno prema dolje, a u lijevoj rog izobilja.
Sa strane S. Mala bronca. Posjedujemo više novaca ovoga imperatora s različitim reversnim
prikazima.

23. CORN. SALONINA AVG. Nepokrivena kovrčasta glava s kosom podignutom na
tjeme (kao što danas nose neke plemićke djevojke) i pričvršćena vrpca, na vratu ogrlica u
obliku mjeseca.)(CONCORDIA AVGG. Ova sjedi iznad kule s ispruženom desnom rukom,
a u lijevoj drži rog izobilja. Mala bronca. Postoje mnogi drugi primjerci.

24. IMP. C. CLAVDIVS AVG. Glava ovjenčana zrakastom krunom.)(P. M.TR. P.II. COS.
P. P. Vlada stoji u togi, držeći u desnoj ruci kuglu, a u lijevoj palicu. Mala bronca. Imamo
više značajnih primjeraka s imenom Divi Claudii.

25. IMP. C. AVRELIANVS AVG. Glava ovjenčana zrakastom krunom.)(ORIENS AVG.
Febo s ovjenčanom glavom sa zrakastom krunom drži u desnoj ruci lovorov vijenac ispod
kojeg se nalazi zvijezda, a u lijevoj kuglu; Kod njegovih nogu sjede dva zarobljenika sveza-
nih ruku otraga. Dolje P. XX. Mala bronca.

26. IMP. C.M.CL. TACITVS AVG. Glava ovjenčana zrakastom krunom.)(SALVS AVG.
Božica stoji, u desnoj ruci drži pateru iznad zadimljenog žrtvenika, a u lijevoj rog izobilja. Dolje
XXI. Δ . Mala bronca.

27. IMP. PROBVS AVG. Glava ovjenčana zrakastom krunom.)(ADVENTVS AVG.
Konjanik jednom rukom drži uzdu a drugom maslinovu grančicu. Dolje AYT. Srednja bron-
ca.

28. DIVO CARO PARTHICO. Glava ovjenčana zrakastom krunom.)(CONSECRATIO
AVG. Četverougao žrtvenik s kadom podijeljen na 4 male četvorine. Dolje XXI. A. Mala
bronca.

29. IMP. CARINVS P. F. AVG. Glava ovjenčana zrakastom krunom.)(GENIVS EXERCITATI. Ovaj stoji i drži u desnoj ruci pateru, a u lijevoj rog izobilja. Dolje KA. A. Mala bronca.

30. IMP. C. NVMERIANVS P. F. AVG. Glava ovjenčana zrakastom krunom.)(FIDES EXERCIT. AVGG. Božica sjedi, u desnoj ruci drži pateru i dva znaka ispred sebe, zatim u lijevoj ruci znak Γ. Dolje S. M. S. XXI. U istoj bronci.

IV. STOLJEĆE

1. IMP. C. DIOCLETIANVS P. F. AVG. Glava ovjenčana lovorovim vijencem s dvije spuštene vrpce oko vrata, skromna brada. Fina izrada.)(GENIO POPVLI ROMANI. Genij stoji s kacigom na glavi poput kolobara, sprijeda nag, a otraga zabačen plašt na lijevu stranu, u desnoj ruci drži pateru, a u lijevoj rog izobilja. Dolje T. Srednja bronca odlično sačuvana, što je potvrda obnovljenog umijeća kovanja novca.

2. IMP. MAXIMIANVS P. F. AVG. Glava ovjenčana lovorovim vijencem.)(FELIX ADVENT. AVGG. NN. August s kacigom na glavi, obučen u široku purpurnu togu, stupa, a otraga se nalazi A. Dolje P. KA. Srednja bronca.

3. IMP. C. CONSTANTINVS P. F. AVG. Glava ovjenčana lovorovim vijencem.)(GENIO POPVLI ROMANI. Genije stoji nag sa zabačenim plaštem na leđa, u desnoj ruci drži pateru, a u lijevoj rog izobilja. Dolje SIS. Mala bronca. Ovaj se novac, koliko primjećujem, pojavio prvi iz Siscijske officine, ukoliko nije već imperator Herkuleus, koji se rodio u Panoniji, izgradio oficinu u Sisciji.

4. FL. IVL. HELEN... Gologlava, kosa počešljana preko sredine glave na tjeme.)(...MO. Obučena žena u stolu drži u desnoj ruci kako se vidi, žezlo, a u lijevoj koplje. Dolje CONS. Veoma mala bronca.

5. GAL. VALERIA AVG. Glava ovjenčana s diademom ukrašena gemama s povezanom vrpcom.)(VENERI VICTRICI. Ova stoji naga sve do grudi, s kapom na glavi. U desnoj podignutoj ruci drži jabuku a u lijevoj skut toge. S jedne strane znak sjajnog mjeseca ☾, a s druge strane znak treće officine Γ. Dolje SIS. Sisciensi. Srednja bronca, dobro očuvana.

6. MAXIMIANVS NOB. CAES. Glava ovjenčana lovorovim vijencem.)(SACRA MONET. AVGG. ET. CAESS. NOSTR. Ova stoji u stoli sa zabačenim plaštem na lijevu stranu, u desnoj ruci drži tezulju, a u lijevoj rog izobilja. S jedne strane zvijezda, a s druge znak Γ. Dolje SIS. Na drugim primjercima A Q. T. što Schönwisner drži da je Aquincum umjesto Aquileje. To su srednje i dobro sačuvane bronce.

7. SEVERVS NOB. C. Ovjenčana glava lovorovim vijencem.)(GENIO POPVLI ROMANI. Naprijed stoji nag Genije s prebačenim plaštem na lijevom ramenu, u desnoj ruci drži pateru, a u lijevoj rog izobilja. Dolje SIS. Mala bronca.

8. IMP. GAL. VAL. MAXIMINVS P. F. AVG. Glava ovjenčana lovorovim vijencem.)(GENIO AVGVSTI. Genije stoji nag, u desnoj ruci drži kuglu sa zvijezdom, a u lijevoj rog izobilja. S jedne strane znak *, a s druge B. Dolje XXIΓ. Srednja bronca. Drugi primjerak ima IMP. MAXIMINVS P. F. AVG. Glava ovjenčana lovorovim vijencem.)(IOVI CONSERVATORI

AVGG. NN. Jupiter u desnoj ruci drži malu Viktoriju, a u lijevoj koplje. S jedne strane orao u kljunu nosi lovorov vjenčić, a s druge je znak Δ. Dolje SIS. Mala bronca.

9. DIVO NIGRINIANO. Glava ovjenčana zrakastom krunom.)(CONSECRATIO. Četverougaoi žrtvenik s kadionicom. Dolje KA. A. Na drugom: orao s istim natpisom. Srednja bronca.

10. IMP.C.MAXENTIVS P.F.AVG. Glava ovjenčana lovorovim vijencem.)(AETERNITAS AVG. N. Dva naga Genija, s jedne strane drže iznutra uzdu jednog konja, a s druge drugoga, dok izvana koplja. U sredini kod nogu se nalazi vučica s blizancima. Dolje S. TR. Srednja bronca.

11. IMP. LICINIVS AVG. Glava s kacigom.)(VICT. LAETAE PRINC. PERP. Stoje dva Genija s krilima ili točnije Viktorije, držeći štit na kojem se nalazi VOT. PR. Ovo nema slovo S. Dolje SIS. Mala bronca. Na drugom sličnom primjerku)(VIRTVS EXERCIT. Labarum tj. vojnički nak, načinjen iz platna ili svile, na gornjerm dijeļu s resama visi poprijeko na drvenoj motki poput jedra i naših crkvenih barjaka. Na njemu VOT. XX. Mala bronca. Harduin nadodaje da je to bio Panonski znak.

12. CONSTANTINVS P. F. AVG. glava ovjenčana dragim kamenjem.)(SOLI COMITI AVGG. NN. Febo, čija je glava ovjenčana zrakastom krunom, s ispruženom desnom rukom, a u lijevoj drži kuglu, plašt savijen prema sebi. Dolje SER. U sredini N. Srednji zlatnik. Na drugom: glava ovjenčana lovorovim vijencem.)(IOVI CONSERVATORI AVGG. NN. Jupiter stoji ovjenčan lovorovim vijencem, u desnoj ruci drži Viktoriju, a u lijevoj koplje. S jedne strane orao u kljunu drži lovorov vjenčić, a s druge znak Δ. Dolje SIS. Također zlatnik manje veličine.

13. CONSTANTINVS AVG. Glava ovjenčana lovorovim vijencem.)(D.N. CONSTANTINI MAX. AVG. U sredini vijenac među kojim se nalazi VOT. XX, ∪. Dolje Q.T. Mala bronca, ali dosta fine izrade. Ovdje je iskopano bezbroj novca ovoga imperatora i njegovih sinova. Na jednome:)(SARMATIA DEVICTA. Viktorija leti i drži u desnoj ruci oružje koje visi, a sastoji se iz strijele ili plijena, čok u lijevoj ruci drži lovorovu grančicu. Lijevom nogom na tlu gazi zarobljenika koji leži. Dolje SIRM. Mala bronca zaista fine izrade. Čini se da na ovome novcu dolazi po prvi puta kao naslov, ranije nepoznat, Domini nostri, tako i Officina Sirmiensis.

14. CONSTANTINVS MAX. AVG. Glava ovjenčana diademom ukrašena gemama.)(GLORIA EXERCITVS. Dva vojnika drže prema unutra štitove, a izvana koplja između dva znaka. Dolje A. SIS. ista bronca. Na drugom znak Δ.SIS.

15. VRBS ROMA. Na glavi kaciga.)(Vučica s blizancima iznad koje je znak **. Castor i Pollux. Dolje S.M.T.S.E. Mala bronca. Na drugom primjerku CONSTANTINOPOLIS, Opet na glavi kaciga.)(Stoji krilati Genije, u desnoj ruci drži koplje, a u lijevoj štit. Ista bronca.

16. IVL CRISPVS NOB, C. Glava ovjenčana lovorovim vijencem.)(CAESARVM NOSTRORVM. U prstenu VOT.X. Dolje znak Γ. SIS treće Siscijske officine. Mala bronca.

17. CONSTANTINVS IVN. NOB. C. Glava ovjenčana lovorovim vijencem.)(CAESARVM NOSTRORVM. Između vijenca VOT. X. Dolje B.SIS. Na jednom VOT. V. Dolje Q.∪ A. Mala bronca, a na drugom primjerku.)(BEATA TRANQVILLITAS. Na žrtveniku VOTIS XX. Dolje P. I.K.

18. D.N. CONSTANS P. F. AVG. Glava ovjenčana diademom s gemama.)(FEL.TEMP: REPARATIO. Vladao stoji u vojničkoj odjeći s plaštem koji visi s ramena, u desnoj ruci drži kuglu na kojoj stoji ptica koja u kljunu nosi lovorov vjenčić, a u lijevoj zastavicu na čijem kraju krilati Genije otraga drži Kristov monogram XP. Dolje A. SIS. Mala bronca. Na jednim primjercima CONSTANS P.F. AVG. Ista glava;) (VOT. XX. MULT. XXX. unutar vijenca. Dolje S.M.A.S.Γ., veoma mala slova. Na jednom drugom kao kod prvoga, August s Genijem na lađi. Dolje R.E. Srednja bronca.

19. D.N. CONSTANTIVS P.F. AVG. Glava ovjenčana diademom kao gore, otraga A.)(CONCORDIA MILITVM. Vladao u vojničkoj odjeći između dva znaka koja drži rukama, sa XP, sa strane III. Dolje, na jednom znak * SIRM., a na drugom primjerku A. SIS. Srednja bronca. Iako je pronađeno mnogo iskovanog novca ove veličine u gradu Sirmiumu, ipak oni ne govore da je bilo više officina osim dvije i pet u Sisciji. Druge male bronce finijeg kova imaju FL. IVL. CONSTANTIVS NOB. C. s glavnom ovjenčanom gemama.)(GLORIA EXERCITVS. Dva vojnika, jedan naspram drugog drže s unutarnje strane štitove, a izvana koplja s jabukama na vrhu; u sredini dvije zastave. Dolje A.SIS. ili B. SIS. ili Γ. SIS, zatim S.M.T.S.Γ. i ostalo.

20. FL. DELMATIVS NOB. C. Glava ovjenčana lovorovim vijencem.)(GLORIA EXERCITVS. Znak između dva vojnika. Dolje Δ. SIS. Mala bronca.

21. D.N. GAL. MAGNENTIVS AVG. gologlav.)(VICTORIA AVXILIA ROMANOR. Vojnik stoji, drži u desnoj ruci znak nagnuvši se na lijevu stranu. Sa strane N. Dolje ... Srednja bronca.

22. D. N. FL. CL. IVLIANVS P.F.AVG. S kacigom na glavi i ovjenčan diademom.)(Unutar vijenca VOT. X. MULT. XX. Dolje. A. SIRM. Na drugom primjerku PLUS D. Mala bronca. Na nekima A. SIS. ili NARB. ROM. T. a na drugom D. N. IVLIANVS NOB. C. Gologlav.)(SPES REIPUBLICAE. Gologlav Cezar stoji držeći u lijevoj ruci koplje. Dolje A. SIRM. Na drugom primjerku A. SIS.

23. D.N. CONSTANTIVS IVN. NOB. C. Gologlav, otraga A.)(CONCORDIA MILITVM. Cezar stoji u vojničkoj odjeći, s ramena visi plašt, jednom rukom drži jednu, a drugom drugu zastavicu na kojima se nalazi znak XP., sa strane III. Dolje A. SIS. Srednja bronca. Na sličnim primjercima.)(FEL. TEMP. REPARATIO. Vojnik u oklopu s kacigom na glavi, s velikim zamahom desne ruke kopljem probada barbarskog konjanika koji pada, a desnom nogom se naslanja na barbara dok lijevom udara po kacigi. Dolje A. SIRM. Na manjima u maloj bronci A. SIS ili Γ. SIS ili pak u sredini S. Dolje A. SIS. Na jednoj srednjoj bronci: stoji Cezar obučen u vojničku odjeću dok mu plašt visi s ramena, u desnoj ruci drži kuglu s Viktorijom koja mu stavlja na glavu lovorov vijenac, a u lijevoj zastavicu s monogramom XP. i krilatim Genijem s rukama na grudima, pognut naprijed iz čijeg se tjemena pojavljuje znak *. Obojica su u lađi. Sa strane III. Dolje A.SIS.

24 D.N.VETRANIO P.F. AVG. Glava ovjenčana lovorovim vijencem.)(VIRTVS AVGVSTORVM. Dva augusta, jedan korača držeći u desnoj ruci mač, a u lijevoj kuglu; drugi sjedi razmišljajući. Dolje Γ.SIS. Mala bronca.

25. D. N. IOVIANVS P. F. AVG. Glava ovjenčana diademom s gemama.)(Unutar vijenca VOT.V.Dolje A. SIS. Na drugima VOT. V. MULT. X. Dolje A. SIRM. ili A. SISC. Mala bronca.

26. D.N. VALENTINIANVS P. F. AVG. Glava ovjenčana gemama.)(GLORIA ROMANORVM. Car u vojničkoj odjeći podiže desnu ruku i kleca, a u lijevoj drži zastavicu s monogramom XP. Dolje Γ.SISC. Mala bronca. Na drugim primjercima s jedne strane znak M. a s druge* P. Dolje B. SISC. Nadalje A.SISC., na jednome TES. a na drugome) (SECVRITAS REIPVBLICAE. Genije s krilima drži u desnoj ruci luk, a u lijevoj maslinovu grančicu. S jedne strane R.C.A. a s druge F. Dolje SISC. ili sa strane D. Dolje SISC. ili s jedne strane P.F. a s druge Q., a dolje SISC. Zatim Δ. SISC.Γ.SISC. Novac ovoga cara ne nalazimo da je kovan u Sirmiumu.

27. D. N. VALENS P. F. AVG. Glava ovjenčana gemama.)(GLORIA ROMANORVM. Car korača ispruživši desnu ruku, dok u lijevoj drži zastavicu sa znakom XP. Dolje A. SIS. ili B.SISC. Mala bronca. Na nekim primjercima nalazi se pokraj zastavice znak A.* ili B. a na drugima)(SECVRITAS REIPVBLICAE. Genije leži držeći u desnoj ruci luk, a u lijevoj maslinovu grančicu. S jedne strane K. P., a s druge Q. Dolje A. SISC. ili S.M. AQ., sa strane B. Zatim S. M. AQ. P. i tome slično.

28. D.N. VALENTINIANVS IVN. P.F. AVG. Glava ovjenčana diademom s gemama.)(REPARATIO REIPVBL. Car stoji u vojničkoj odjeći, a plašt mu visi straga, s podignutom savijenom desnom rukom, a u lijevoj drži kuglu s Viktorijom. Dolje A. SISC. Srednja bronca. Na drugome S. M. R. B.

29. D. N. GRATIANVS P. F. AVG. Glava ovjenčana diademom ukrašena gemama.)(GLORIA ROMANORVM. Car s podignutom rukom., a u lijevoj drži zastavicu sa znakom XP. S jedne strane Q., a s druge * K. Dolje Δ. SISC. Mala bronca. Na drugim primjercima s jedne strane Q., a s druge K.P. Dolje A. SISC. ili s jedne strane II., a s druge *P. Dolje Γ. SISC. ili pak s jedne strane A., a s druge R. K. Dolje B. SISC. ili s jedne strane S., a s druge *F., a dolje A. SISC. i ostalo.

30. D.N. THEODOSIVS P. F. AVG. Glava ovjenčana gemama.)(GLORIA ROMANORVM. Car korača podižući savijenu desnu ruku, a u lijevoj drži zastavicu s monogramom XP. Dolje SIS. Mala bronca.

V. STOLJEĆE

D.N. ARCADIVS P. F. Glava ovjenčana diademom.)(VIRTVS AVG. Božanstvo gaja stupa držeći u desnoj ruci znak +, a u lijevoj zastavicu s XP. Sa strane Γ. Dolje TES. Mala bronca.

VI. STOLJEĆE

D.N. IVSTINVS P.F. AVG. Pokrivena glava poluokruglom krunom od gema, dvije trake vise jedna s jedne a druga s druge strane. Stoji, kako kažu, dimdiatus lik, držeći u desnoj ruci kuglu s Viktorijom.)(VICTORIA AVG. Ona sjedi i drži u desnoj ruci koplje, a u lijevoj kuglu na kojoj je križ. Sa strane znak * Dolje CON. B. Zlatnik manje veličine. Ima ga g. župnik Donjogradske župe Jakob Jelenić, čijom dobrotom imamo više brončanih novaca, u prvom redu od gore spomenutog M. Aurelija Antonina.

Dakle to su novci pronađeni na Osječkom polju, za koje sam držao da neće biti uzalud da se pridodaju ovoj raspravi. Naime oni doprinose veličini i starini našega grada, budući

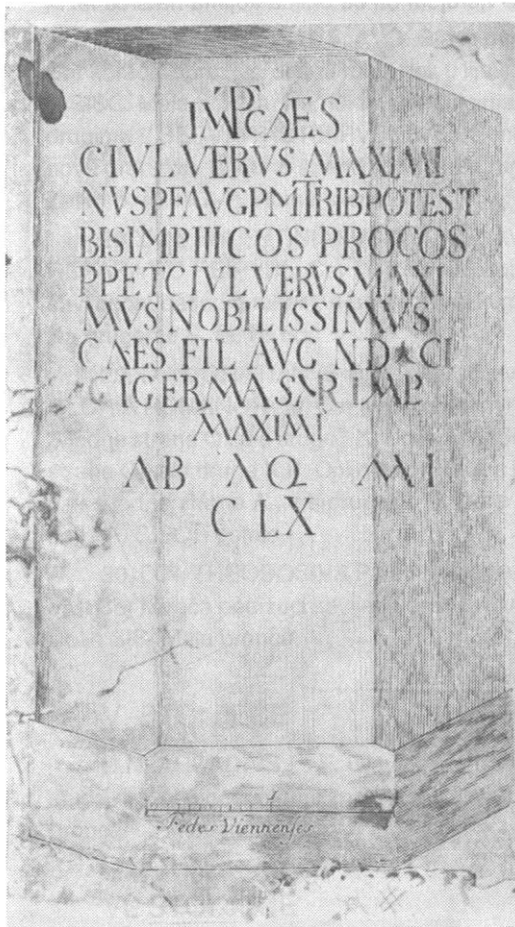

da su mnogi pronađeni veoma stari na njegovom tlu (za ove dvije godine sakupili smo više od 300, a oni koji su prethodili ovome djelu, napunili su vreće). Nadalje, jer do sada još nije nitko od sinova Domovine dao posebnu zbirku novca⁴³ ili kamenja⁴⁴ pronađenih u Panoniji, mislio sam da ću iz ovih spomenika pružiti veliko djelo onima koji žele iskopavati domaće starine. Jer što bi dali stari novci i kamenje, osim, staroj povijesti, geografiji i kronologiji druge naobrazbe ako se ne bi znalo mjesto gdje su oni bili iskopani, kako bi to znali i oni koji su vješti u numizmatici i epigrafici. Stoga sam sastavio ovu zbirku novca Murse, zajedno s ostalom raspravom, iz ljubvi prema Domovini, te vjerujem da će onima kojima na srcu leži starina Panonije to primiti za pravo i dobro.

---

43. Doduše dao je mnogopošt. Krčelić u Not, Praelim. Pannon. Append. od 491. strane neku seriju novaca pronađenih u Sčitarjevu, ali tako slabo da jedva vidiš novac, čiji je inače otisak cjelovit. Ipak treba pohvaliti pokušaj ovoga čovjeka što je svojim primjerom htio potaknuti druge da takvo nešto sretnije pokušaju.

44. Sl. Schönwisner je u Comment. II dio Append. objavio s objašnjenjem znanstvenom svijetu kamenje preotevši palmu svima domaćim sinovima (kad bih mu barem slijedio sjenu, ubrojao bih se među sretnike.) ali samo one donose, kako sam navodi, koje je i koliko tražila materija u vezi objašnjenja Priobalnih mjesta. Sl. Severini je govorio u Pann. Illustr. str. 28 br. N. a: "A možda će netko objaviti ostatke kamenja u Panoniji". Te ostatke smo očekivali sve do danas, no ipak se nadamo da će oni uskoro biti objavljeni.

DISSERTATIO
 DE
 COLUMNA MILLIARIA
 AD
ESZEKVM
 REPERTA
 QVAM
PETRVS KATANCIVS
 PANNONIVS
 O. S. FRANCISCI
 SCHOL. HVMAN. PROFESSOR P. O.
 CONSCRIPSIT.

ESZEKI
 TYPIS IOANN. MART. DIWALT
 MDCCCLXXXII.

o. DR. MATIJA PETAR KATANČIĆ
PRIJEVOD DR. STJEPAN SRŠAN

SAŽETAK

RASPRAVA O RIMSKOM MILJOKAZU PRONAĐENOM KOD OSIJEKA ...
= DISSERTATIO / DE / COLVMNA MILLIARIA / AD / ESZEKVM / REPERTA / ...

III. NASTAVAK

V. POGLAVLJE

U ovom broju Osječkog zbornika objavljujemo V. poglavlje "Rasprave o Rimskom mijlokazu, pronađenom kod Osijeka prilikom izgradnje ceste 1777. godine od Matije Petra Katančića".

U ovom V. poglavlju Katančić govori o rimskim natpisima i značajnijim novcima pronađenim kod Osijeka do kraja 18. stoljeća. Ovo poglavlje je veoma značajno za arheologiju, numizmatiku i antičku povijest Osijeka, jer je njime autor udario znanstvene temelje za obradu zbirke novca i epigrafskih spomenika.

Tijekom vremena brojni ostaci rimske Murse su nestali i raznešeni na sve strane, pa su nam ovi Katančićevi podaci dragocjen izvor, tim više što objašnjava natpise i daje mjesto nalaza. Ovom raspravom Katančić se proslavio kao vrstan znanstvenik krajem 18. st. i ukazao europskoj javnosti na kulturnu veličinu svojega naroda.

Ujedno smo tako završili cjeloviti prijevod Katančićeve rasprave — vidi: Osječki zbornik, 1987., br. 18.-19., str. 349-374; OZ, 1989., br. 20, str. 299-318, te ovaj broj. Tako omogućujemo široj javnosti da koristi tako značajne i vrijedne izvore hrvatske prošlosti. Bilo bi prikladnije da je rasprava objavljena u jednom broju ili zasebnoj knjižici, ali bolje i ovako nego nikako, na čemu hvala Muzeju Slavonije u Osijeku.

I. nastavak — Osječki zbornik, 1987., 18-19, str. 349-374

II. nastavak — Osječki zbornik, 1989., 20, str. 299-318

III. nastavak — Osječki zbornik, 1991., 21, str. 51-76

DR. MATIJA PETAR KATANČIĆ = MATHIAS PETRUS KATANCIVS
ÜBERSETZUNG DR. STJEPAN SRŠAN

ZUSAMMENFASSUNG

DIE ABHANDLUNG

ÜBER DEN BEI OSIJEK GEFUNDENEN RÖMISCHEN MEILENSTEIN ...
= DISSERTATIO / DE / COLVMNA MILLIARIA / AD / ESZEKVM / REPERTA / ...

III. FORTSETZUNG

V. ABSCHNITT

In diesem Sammelband wird der V. Abschnitt der von Matija Petar Katančić verfaßten Abhandlung "Der im Jahre 1777 beim Straßenbau bei Osijek gefundene Meilenstein" veröffentlicht.

In diesem V. Abschnitt behandelt Katančić die bis zum Ende des 18. Jhs. bei Osijek gefundenen römischen Inschriften und wichtigeren Münzen. Dieser Abschnitt ist für die Archäologie, Numismatik und antische Geschichte Osijek sehr bedeutend, denn dadurch schuf der Verfasser die wissenschaftlichen Grundlagen für die Bearbeitung der Münzensammlung und epigraphischen Denkmäler. Im Laufe der Zeit sind zahlreiche Überreste des römischen Mursas verschwunden oder nach allen Seiten verschleppt worden, so daß die von Katančić gesammelten Angaben eine reichhaltige Quelle darstellen, um so mehr,

daß er die Erläuterung der Inschriften und deren Fundstätten anführt. Diese Abhandlung brachte Katančić zu Ende des 18. Jhs. den Ruhm eines hervorragenden Wissenschaftlers ein, und er lenkte die Aufmerksamkeit des europäischen Publikums auf die kulturelle Bedeutung seines Volkes.

Dadurch veröffentlichten wir die vollständige Übersetzung der Abhandlung von Katančić (Osječki zbornik, Jg. 1987, Band XVIII-XIX, S. 349-374; Jg. 1989, Bd. XX, S. 299-318 und dieser) und schufen somit dem breiteren Publikum die Möglichkeit, sich dieser so bedeutenden und wertvollen Quellen aus unserer Geschichte bedienen zu können. Es wäre vielleicht angemessener, wenn diese Abhandlung in einem Band oder als Separatausgabe erschienen sei, aber besser einmal als keinmal, wofür dem Museum Slawoniens Dank gesagt sei.

- I. Fortsetzung — Osječki zbornik, 1987., 18-19, S. 349-374
- II. Fortsetzung — Osječki zbornik, 1989., 20, S. 299-318
- III. Fortsetzung — Osječki zbornik, 1991., 21, S. 51-76